

France Prešeren

Rodil se je 3. decembra leta 1800 v Vrbi na Gorenjskem kot tretji otrok v preprosti, a ugledni kmečki družini. Starša sta ga leta 1808 poslala k stricu (duhovniku na Kopanju), kjer je obiskoval šolo v Ribnici. Leta 1811 je odšel v Ljubljano, kjer je zadnje leto francoske okupacije končal tretji razred ljudske šole (ravnatelj V. Vodnik). Šolanje je nadaljeval v Ljubljani in nato na Dunaju, kjer je študiral pravo v Klinkowstrovmovem inštitutu. Že v ljubljanskih gimnazijskih letih (1813—1820) se je preživil s poučevanjem na domu, na Dunaju pa bil med njegovimi učenci tudi Anton grof Auerperg, pesnik nemškega rodu. Med študijem je spoznal tudi češkega literata Čelakovskega, ki ga je navdušil z idejo vseslovanstva, čeprav je ostal do t. i. ilirskega gibanja zadržan (o tem priča korespondenca s S. Vrazem).

Za enega prvih pesniških besedil (poletje 1824) velja njegov prevod Burgerjeve *Lenore* (po rokopisu iz Zoisove zapuščine). Leto kasneje je pesmi pokazal J. Kopitarju, nato jih kmalu sežgal (prva objavljena je bila pesem *Dekelcam v Illyrisches Blatt* l. 1827). Leta 1828 je v Celovcu opravil pravosodni izpit, dobil cesarsko službo pri višjem denarnem uradu v Ljubljani (kot pripravnik pri dr. L. Baumgartnu), vendar jo je zaradi nepopustljive volje kmalu izgubil. Dr. Chrobath (oče Luize Pesjakove) mu je ponudil službo pripravnika.

V Ljubljani je Prešeren spoznal slovenske intelektualce. M. Kastelec je leta 1830 izdal prvi zvezek *Krajnske Čbelice* (izhajala do l. 1834), kjer je bila od Prešernovih prva natisnjena daljša pesem *Povodni mož*. Med njegove najožje prijatelje je šteli M. Čopa (ta »velikan učenosti« je Prešerna seznanjal s sodobnimi evropskimi literarnimi težnjami), E. Korytko (skupaj zbirala folklorno gradivo; znana je Prešernova prepesnitev slovenskega ljudskega motiva o lepi Vidi) in A. Smoleta (ob njegovi smrti l. 1840 je Prešeren napisal mrtvaški list — prvi v slovenskem jeziku). M. Čopu, ki se je v Savi utopil 6. julija 1835, je v nemškem jeziku napisal elegijo *Dem Andenken des M. Č.*, žalostinko (»pesem milo«) v obliki posvetilnega soneta, ki odpira pesnitev *Krst pri Savici* ter nagrobni napis.

Prešernovo osebno življenje je bilo zaznamovano z razočaranjem: zagledan v idealizirano podobo Julije Primic (hčerke bogatega trgovca), je po letu 1840 živel v nezakonski zvezi z Ano Jelovškovo (njej posvečena v svetovnem merilu ena najbolj pretresljivih pesmi *Nezakonska mati*), s katero je imel tri otroke. Sposobnost umetniške upodobitve takratne globoko intimne stiske dokazuje neoporečno pristnost Prešernovega pesniškega daru. Zadnja leta svojega življenja je preživel v Kranju, kjer je dobil svojo odvetniško pisarno. 8. februarja leta 1849 je ob navzočnosti sestre po težki bolezni France Prešeren preminil (osebna književna zapuščina naj bi zgorela). Na veličasten pogreb so na kranjsko pokopališče prišli užaloščeni z vseh koncev Slovenije.

Edina zaključena pesniška zbirka, z naslovom *Poezije*, je izšla leta 1846 (z letnico 1847 pri J. Blazniku). Svoje delo je Prešeren sam žanrsko razdelil na »pesmi, balade in romance, različne poezije, gazele, sonete in lirično-epično pesnitev *Krst pri Savici*« — slednja, ki jo je pesnik leta 1836 izdal v samozaložbi, kaže na vrh njegove

France Prešeren
(1800—1849)

ustvarjalne moči. Neprizanesljiva ubeseditve večne teme razkola med prvobitno in novo, v prvi vrsti enobožno vero, slogovno dosledno oblikovana v tercinskem verzu s stancami, pomeni tudi premislek o takrat aktualnem romantičnem motivu idealne ljubezni, obenem pa obračun s slovensko zgodovinsko usodo. Liričnosti zahodnoevropske romantike ustrezajo *Gazele* in *Sonetni venec* (akrostih »muzi« »Primicovi Juliji«).

V kulturno-politični prostor takratne Kranjske je posegel s zbadljivim tonom satirčnih pesmi o sodobnikih, v verzih *Zdravljice* pa naslikal bodočnost slovenskega naroda (današnja uradna himna). Samorefleksivne pesmi s problematizacijo pesnikovega položaja vzpostavljajo mit teptanega, a pokončnega pesnika, ki z zavestjo o tem, da »pevcu vedno sreča laže« (*Glosa, Orglar*), slehernemu trpljenju, duhovni nerazumljenosti, celo represiji kljubuje zgolj s samoizrazom (»Stanu se svojega spomni, trpi brez miru!« — *Pevcu*). Leta 1866 je skupaj z J. Jurčičem J. Stritar uredil ponoven natis Poezij (*Pesmi Franceta Preširna*) in napisal literarno-teoretični predgovor, v katerem je Prešerna uvrstil med klasike evropske poezije.

Prešernovo upesnjevanje ne le romantičnega brezupa (*Sonetni nesreče*) je odprlo poti razvoju značilno slovenske poezije (npr. človekoljubne note v baladah *Neiztrohnjeno srce*, *Ribič*, njegov pesniški duh je odmeval celo v slovenskem t. i. temnem modernizmu). Je utemeljitelj slogovno razplastenega, predvsem pa umetelno dovršenega pesniškega izraza v slovenskem jeziku. Že v 19. stoletju bila je njegova poezija ocenjena za klasično (prim. Stritar: »*Pesnik* je bil Prešeren 'po Božji milosti' in po svojem lastnem duhu«; prim. I. P. Sreznjevski je v Prešernu prepoznal velikega »slovanskega« pesnika; prim. I. V. Jagič o Prešernovi »nadarjenosti«). France Prešeren, ki je razumel pesnikovo poslanstvo kot vztrajnost vere v *poetično* zmožnost materne jezika, še danes velja za največjega slovenskega pesnika.

Neža Zajc